

HET WERK DER OVERTUIGING EN BEROERING TE PAPENDRECHT

door

Bernardus Elikink, Predikant te Papendrecht

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2007

GEMEENTEARCHIEF DORDRECHT

Handschriftenverzameling (HSN), nr. 2166

(Gebruikt voor de afstudeerscriptie van Aries van Meeteren)

Aantekeningen over het werk der overtuiging en beroering hier te Papendregt¹

§1 Gehoord hebbende dat in de nabuurige dorpen Giessendam en Sliedrecht zich een groot werk van overtuiging onder de menschen openbaarde was ik zeer begeerig dat de Heere ook met dien zelfden wind van zijnen Geest hier ter plaatse geliefde te blaazen. Ik sprak ervan in het openbaar tegen de gemeente en bad den heere ernstig aan dat het mogt behaagen zich ook hier te openbaaren en Hij was zo goed dat Hij mij hoope gaf dat zulks geschieden zou.

§2 Wanneer ik op den 27 februarij 1752 volgens gewoonte in deeze tijd over het lijden van den Heere Jezus moest prediken, wierd ik te raade om van text te veranderen wegens de omstandigheid waarin wij ons bevonden, want daar was een zeis (reis) of twee al eenige aandoeningen in de gemoederen geweest doch zonder luide uitroepingen en een groter opgewektheid om het woord te hooren dan van hun [...] [...] [...] stof en predikte over Johannes 16:8, *'En die gekomen zijnde zal de wereld overtuigen van zonde en van gerechtigheid en van oordeel'*. Wanneer ik tot aan de toepassing gekomen was wierden de aandoeningen zeer sterk. Men hoorde luide zugtingen en daarop een hartbreekend gekerm, zodat ik genoodzaakt wierd een einde te maaken en tot het gebed over te gaan, in het welke ik met een zeer sterke stemme tot God riep, doch maakte zulk eenen indruk op de gemoederen dat sommige der anderen toehoorderen niet wisten dat ik gebeden had. Des namiddags predikte ik over de achtste zondagsafdeeling zonder dat ik door luide uitroepingen in het werk wierd gestoord.

§3 Het gebeurde wierdt terstond zeer ruchtbaar, zonderling ook in de nabuurige stad Dordregt, so datt des woensdagsavonds, zijnde den 1. maart, wanneer ik predikte uit openbaringen 22:17, *'Ende geeft en de bruid zegge kom en die het hoort zegge kom, eene groote menigte van volk in de kerk vergaderd was'*. Ik predikte een poos doch de aandoeningen wierden wederom zo hevig, dat ik niet wel konde voortgaan, maar eene korte aanspraak deedt om hen te vermaanen zo het mogelijk waare wat te bedaaren. Hierop ging ik wederom voort en bragt de predikaatsie ten einde en vervolgens den geheelen dienst, doch de aandoeningen in het [...] de schuddingen in het ligchaam van verscheide toehoorderen was zeer groot, zodat de kerk na den dienst noch een lange poos met menschen bezet bleef. Deeze predikaatsie was niet ongezegend. Des anderen daags kwaamen er negen van de overtuigden en beroerden aan mijn huis. Ik bevond dat er drierlei soorten waaren. Eerst zodaanige die

---

¹Schrijver is dominee Bernardus Elikink (1691-1767), die op 26 december 1734 predikant van Papendrecht werd (hij stond eerst in Benschop). Elikink was destijds een verdienstelijk dichter van pietistische poezie en was alszodanig (ere)lid van het Dordtse dichtgenootschap 'Concordia/ Constantia et Labora'.

stuipagtige trekkingen onderworpen waren. Ten 2de die zeer benaauwt waaren en aangedaan als iemand die een heete koorts krijgt, immers dus was er een die daags te vooren was getroffen gelijk er ook noch anderen dus waaren gesteld geweest, doch welker benaauwtheid toch wat geweeken was. En eindelijke zulke die bekommerd waaren omdat zij zagen dat anderen veel benaauwder waaren dan zij.

§4 Den volgenden dag des Heeren zijnde den 5. maart was de kerk zo gestampt vol, dat ik des nademiddags over de stoelen moest klimmen om op den preekstoel te komen. Ik predikte des voordemiddags over matth. 9:12, *'Maar Jesus zulks hoorende zeide tot haar, die gezondheid zijn hebben den medicijnmeester niet van nooden, maar die ziek zijn'*, en des namiddags over de 9. zondagsche afdeeling. Daar waaren wederom beweegingen en aandoeningen onder de menschen, doch ik volbragt den dienst van dien dag zonder in het werk zo gestoord te worden, dat ik noodig had op te houden. Des woensdags daar aanvolgende deedt ik een redenvoering tot de gemeente over psalm 50:15, *'Roept mij aan in den dag der benaauwtheid, ik zal er U uithelpen en gij zult Mij eeren'*. Daar waaren wederom aandoeningen, maar ik volbragt den dienst zonder tusschen beide op te houden. Des anderen daags, zijnde donderdag, was er een groote menigte van die beroeren bij mij gekomen, ik gis 40 of 50, welke ik voor het grootste gedeelte aanspraak, maar de aandoeningen en stuiptrekkingen in verscheide waaren zo groot en menigvuldig, dat ik niet gevoeglijk met hun konde bidden. Daar waaren eenige menschen van Dordt en Rotterdam, welke veel hulp toebragten.

§5 Den 12. maart was de kerk beide de reizen zodaanig met menschen opgepropt dat ik wederom over de stoelen moest klimmen om op den preekstoel te komen en des nademiddags kon de kerk de menigte op verre na niet vatten. Ik predikte des voormiddags den text lucas 11:21-22, *'Wanneer een sterk gewapende zijn hof bewaart, zo is al wat hij heeft in vrede. Maar als een daarover komt, die sterker is dan hij, en hem overwint, die neemt zijn geheelen wapenrustinge, waar hij op vertrouwde en deelt zijnen roof uit'*. En des nademiddags over de 10. zondagsche afdeeling eerste deel. Daar waaren wederom aandoeningen en beweegingen, doch ik volbragt den dienst zonder te worden gestoord. Des maandags en des dingsdags beide was er zoveel aandoening en stuiptrekking, dat ik die katechisaatsien in geen geschikte order kon verrigten en alle niet konde vraagen. Des woensdags zijnde den 15. maart deed ik een aanspraak uit Lucas 10:10, *'De Zoon des Menschen is gekomen om te zoeken en zalig te maaken dat verlooren was'*. Doch nadat ik een gedeelte van mijn rede hadt uitgesproken wierden de aandoeningen zo heftig en het geroep der beroerden zo groot dat er voor mij niet te meer te spreken was. Ik klom van den preekstoel en na verloop van eenige tijd klom ik daar weer op, bediende den h. doop aan een kind en sloot den dienst met een gebed, hetwelk toen zonder verhandeling geschiede, doch veele waaren de kerk toen reeds uit, zo van de beroerden als van de anderen.

§6 Den 19. der zelve maand was de kerk weer uitstekende vol voor en nademiddag. Ik las des voormiddags tot een text voor, Joel 1:14, *'Heiliget een vasten, roepet een verbodsdag uit, verzamelt de oudsten en alle inwoonders dezès lands ten huize des Heeren uwes Gods en roept tot den Heere'*. Daarop las ik den middagsbrief voor en deed een redenvoering zonder de textwoorden te verklaaren tot voorbereiding van dien plegtigen dag, des namiddags predikte ik de eerste belijdenispredikaatsie, maar ik wierd door de groote aandoeningen gestoord die te voleindigen, des ik afbrak en terstond tot het gebed overging onder hetwelke geen verstoorend geluid meer gehoord wierdt.

§7 Op den plegtigen dank, vast en bededag zijnde den 22 maart, predikten ik des voormiddags uit Hosea 14:4 laatste gedeelte, *'Immers zal een weeze bij u ontfermd worden'*. Des namiddags uit psalm 50:5, *'Verzamelt mij mijne gunstgenooten die mijn verbond maaken met offerhande'*. Ik volbragt den dienst beide de reizen zonder dat ik verhindert wierd door luide uitroepingen. De dienst egter is gezegend geweest, naar ik gehoord hebbe aan eenigen die van andere plaatsen hier gekomen waaren en geroerd zijn heenen gegaan door des Heeren uitnemende goedheid. Des avonds kwam er noch een groote menigte aan ons huis met welke ik een uur of drie doorbragt. Des anderen daags bezogt en sprak ik met verscheide anderen over hun toestand. Een van die welke op den biddag was geraakt, was in de voormiddagspredikaatsie zeer aangedaan geweest, zijnde bruidegom, hoorde uit de kerk gekomen eene jonge dogter op ons dorp bidden en viel plotzeling ter aarde neer. Deeze jonge dogter is ook een van de overtuigden.

§8 Den 26. dito predikte ik uit Lukas 23:46, *'En Jesus roepende met grooter stemme zeide Vader in uwe handen bevele ik mijnen geest en als hij dat gezegd hadde gaf Gij den geest'*. Daar waaren wederom aandoeningen gelijk te vooren en eene vrouw die te Strijen woont, doch van hier geboortig, in de kerk zijnde wierdt ook zeer aangedaan, zodat haar ligchaam zeer schudde en beefde. Zij zeide naderhand tegens haar zuster welke ook eene van de overtuigden is, dat zij bij zekere woorden die ik gezegd hadde (maar die zij, te weten de zuster, mij niet zegt konde verhaalen), zeer was aangedaan, dat er als een vuur in haar ligchaam was aangestooken en dat het naar haar hoofd gevlogen was en dat het haar niet verwonderden uit hetgeen zij er naamelijk van hadt ondervonden dat de menschen luidkeels uitriepen in de katechisatie. Des maandags en dingsdags zijn er geen geweest die de aandoeningen kreegen, zo ver mij bekend is, dan die welke ze te vooren al gehad hadden², doch des woensdags, wanneer ik tot de gemeente sprak uit Johannes 7:37, *'Ende op den laatsten dag zijnde den grooten dag des feests, stond Jesus op en riep, zeggende, zo iemand dorstet, die kome tot mij en drinke'*, wierden wederom twee meisjens zeer aangedaan, doch naderhand hoorde ik dat d'eene het te vooren noch al eens gehad hadt. Ik sprak deeze week noch met verscheide, waaronder twee die in eenige hoopgeevende toestand zijn en van de anderen is er geen een die lust heeft om zijnen vorigen weg wederom in te slaan en betuigen te willen blijven zoeken, al moesten zij dat al haar leven doen, indien zij dan noch maar mogten vinden.

§9 Den 2. april predikte ik des morgens uit [het] Marcus evangelie, kapittel 16 vers 1-5. Des namiddags vers 5,6 en 7, zijnde het vervolg, wanneer dominee Bruining, predikant te Rotterdam, in de kerk was en aan ons huis kwam en zeer regtmatig van het werk sprak. Naderhand kwam een man van Charlois met zijn zoon en dogter en noch twee anderen. Deeze was een zuster van de bruid die op den biddag hier geraakt was en haar broeder, doch deeze misdeelde was jaloers gemaakt en wilde hier weer naar toe. Zij kwam, doch bleef in de voormiddagpredikaatsie ongeraakt. Doch des namiddags wierdt zij getroffen. Ook een van die twee anderen op die dagh en noch eene vrouw is mij gezegd op ons dorp. Daar was in de namiddagpredikaatsie veel aandoening en schuddingen. Des anderen daags, zijnde den 3. april predikte ik uit Johannes 20:18-24. Daar waaren wederom aandoeningen en twee personen van Zwijndrecht opnieuw getroffen. De predikant van Charlois was ook in de kerk geweest

---

²Mensen vielen dus in herhaling!

en kwam ons bezoeken. Hij was van gedagten dat man die trekkingen of lichaamelijke aandoeningen als een oordeel moest begrijpen. Ik antwoorde dat men die dingen op zich zelfs aangemerkt zo zou kunnen noemen, dich voor zo ver God het als een middel gebruikt, waardoor Hij die geraakte tot zijn gemeenschap brengt, men het dan als een zalig oordeel begrijpen moest, dat de apostel op den weg van Damaskus zo krachtdaadig ter neergeslagen, in dat geval kon zeggen een oordeel getroffen te hebben, doch voor zover hij door die weg wierdt bekeerd, zulks een zalig oordeel voor hem was. Des woensdags deed ik een voorstel uit Matthéus 11:28, *'Komt herwaarts tot mij alle die vermoeid en belast zijt*. De onroeringen en aandoeningen wierden zo hevig en de uitroepingen zo sterk dat ik meer dan eens moest ophouden en tusschen beide liet zingen uit psalm 79:6. Men zegt dat er een zoontje getroffen was van een vroom man op ons dorp. Eene vrouw, getroffen den 27 februari, die ik den 6. april sprak en te vooren uitneemende over haar elendigen staat was aangedaan, was thans gemoedigd en ik hebbe hoop op haar. Zij was voor dien tijd wel eens overtuigd geweest, doch die overtuiging was geheel als verdweenen en zelfs was zij ongodsdienstig geworden, maar het behaagde den Heere, wanneer ik sprak van zulke die te vooren wel overtuigd geweest waaren, haar zo kragtdaadig te bepalen dat zij op eene zeer nadrukkelijke wijs werk kreeg met haar zelfs, zodat het ook aan haare geheele gedaante en houding duidelijk te zien was.

§10 Den 9. april predikte ik uit het Markus evangelie kapittel 16 vers 16, *'Die geloofd zal hebben, gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden'*, en des namiddags over het tweede gedeelte van de 10de zondagsche afdeeling. De aandoeningen en beroerten waaren wederom zodaanig dat ik des morgens een poos moest op houden. Deeze week deed ik geen verdere dienst, omdat ik des maandags in een bijzondere commissie en des dingsdags en woensdags in de klassis moest zijn. Ik heb niet gehoord of er op dien dag nieuwe zijn ontdekt.

§11 Den 16. dito heb ik gepredikt uit Openbaringen 1:18, *'En Die leeve, en ik ben dood geweest en ziet, ik ben levendig in alle eeuwigheid, Amen. En ik hebbe de sleutels der helle en des doods'*, en des namiddags over de 11e zondag. De aandoeningen waaren wederom zo hevig dat ik des morgens moest ophouden, doch des namiddags preekte ik, hoewel onder beweegingen, door. Men zegt dat er een meisje van Alblasserdam op deezen dag getroffen is. Des maandags en dingsdags wierden verscheide weer zeer hevig beroerd³. Des woensdags deed ik een voorstel uit Matthéus 11:28 laatste gedeelte, *'En ik zal u ruste geeven'*, doch de aandoeningen der beroerden waaren zo uitneemende groot, dat ik een geruime tijd moest ophouden en eindelijk tot het gebed overging. Onderweg waren verscheide zo aangedaan dat zij bleven zitten of plat op de grond nederliggen. Onder deezen was een meisje die reeds een week of zeven geraakt is en onder geduurige indrukken, doch leezen noch schrijven kan, welke ook zeer luide in deezen avond in de kerk hadt uitgeroepen, welke in groote benaauwtheid en veel ernst toen ik [in] het voorbijgaan een weinig bij haar stil hield: Ik leg aan de poorten van de hel, wat moet ik nu doen om zalig te worden, o dat ik gezondigd heb tegen zulk een goed doende God en tegen zul een lieven geloof. Des vrijdags sprak ik aan het oostend van het dorp met een grote menigte der beroerden van welke niet een begeert terug te gaan.

---

³ De beroeringen vonden niet alleen in de kerk plaats, maar ook tijdens catechisatie op maandag en dinsdag. Nergens lees ik iets over aandoeningen op donderdag - zaterdag!

§12 Den 23. dito predikte uit klaagliederen 3:27, *'Het is goed voor een man dat hij het jok in zijner jeugd draagt'*, en des namiddags over het 1ste gedeelte van de 12. zondagse afdeeling. De aandoeningen en het geroep was wederom gelijk voorheen, dus ook des maandags en des dinsdags. Des woensdags deed ik een voorstel uit Matthéüs 11:29, *'Neemt mijn jok op u en leert van mij, dat ik zagtmoedig ben en nederig van harte en gij zult ruste vinden voor uwe zielen'*. Doch de uitroepingen waaren zo hooggaand, dat ik mijne reden niet ter helft kon brengen. Ik liet tusschen beiden zingen psalm 72:7 en ging vervolgens over tot het gebed, maar wierd door de uitroepingen ook daar in meer dan naer gewoonte gehinderd, zodat ik mij bekorten en afbrak. Het bovengemelde meisje was wederom uitneemende aangedaan en badt met grooten ernst tot den Heere Jesus, betuigende dat zij het niet langer zonder Hem kon stellen.

§13 Den 30. dito predikte ik uit Klaagliederen 3:28, *'Hij zitte eenzaam en zwijge stille omdat Hij het hem hem opgeleid heeft'*, en des namiddags over het 2de gedeelte van de 12. zondagse afdeeling. De aandoeningen en uitroepingen gelijk te vooren, ook des dinsdags in de katechisatie, des woensdags wierdt ik al wederom gestremt, wanneer ik den zelfden text van den voorgaanden woensdag weer hadt opgevat, zodat [ik] tusschen beide liet zingen psalm 34:9 en vervolgens tot het gebed overging.

§14 Den 7. maj predikte ik des voormiddags uit Hooglied 2:12, *'De bloemen worden gezien in den lande, de zangtijd genaakt en de stemme der tortelduive wordt gehoord in onzen lande'*, en des namiddags over de 13. zondagse afdeeling voor de eerste [reize?]. De aandoeningen en uitroepingen als voorheen als voorheen, des maandags en dinsdags op dezelfde wijze, gelijk in de voorige katechisaatsien. Zij krijgen of onder hunne overdenkingen of ook wel onder het antwoorden, die benaauwtheeden en ligchaamelijke aandoeningen zodaanig dat zij met spreken niet voort kunnen gaan. Des donderdags predikte ik uit handelingen 1:9, *'En als hij dit gezegd hadde, wierdt hij opgenoomen, daar zij het zaagen en een wolke nam Hem weg van hunne oogen'*. De aandoeningen weer zodaanig dat ik meer dan eens moest ophouden en tusschen beide liet zingen psalm 45:3.

§15 Den 14. dito predikte ik des voormiddags uit Johannes 14:3, *'En zo wanneer Ik heen gegaan zal zijn en u plaatse zal bereid hebben, zo kome Ik weder en zal u tot Mij neemen, opdat gij ook zijn moogt waar Ik ben'*, en des namiddags voor de 2de maal over de 13de zondagsche afdeeling. Des woensdagavond deedt ik een voorstel over Matthéüs 11:39, *'Want mijn jok is zagt'*. In deeze diensten heb ik zonder op te houden voort gepreekt, hoewel onder aandoeningen, doch minder dan te vooren.

§16 Den 21 en 22 dito zijnde de pinxterdagen heb ik gepredikt in drie leerredenen over handelingen 2:1-14, zonder dat ik heb stilgehouden, zijnde de aandoeningen wederom minder dan zij geweest zijn. Egter, wel is er een jonge op den eersten dag des morgens geraakt, dewelke mij des anderen daags, wanneer ik uit de kerk gekomen was en hem gevraagd hebbende, hoe het hem was aangekomen, zeide, dat hij ook te vooren al eenige benaauwtheid hadt gehad, maar dat ik in de kerk eenige woord had gesproken of een woord dat vat op hem hadt gehad, dat hij wilde onthouden, maar het was hem vergeten.

§17 Den 28 dito predikte ik des morgens uit Sacharia 12:10 eerste gedeelte, *'Doch*

over het huis Davids en over de inwoonderen van Jerusalem, zal ik uitstorten den Geest der genade en der gebeden'. Des namiddags voor de eerste reis over de 14de zondagsche afdeeling. De aandoeningen waaren deezen geheelen dag minder dan zij in de katechisaatsien des maandags en dingsdags waaren, welke des woensdags, wanneer ik een opstel deedt iot Matthéüs 11:30, *'En mijn last is ligt'*, schier zo hevig waaren als zij ooit waaren geweest. Des donderdags sprak ik met eenigen van het westeind onder welke een jongeling die te vooren bedaarden, thans sedert eenige tijd zo geweldig aan het kusten (beproeven) gaat, dat hij in een lange poos aan geen bedaaren kan komen.

§18 Den 4. junij predikte ik des morgens uit Sacharia 12:10, tweede gedeelte, *'En zij zullen Mij aanschouwen Dien zij doodsteeken hebben en zij zullen over Hem rouwklaagen als met de rouwklaage over eene eenige zoone en zij zullen over hem bitterlijk kermen gelijk men bitterlijk kermt over eenen eerstgeboorenen'*. In deeze dienst wierdt een vrouwspersoon van Zevenhuizen geraakt. Des namiddags preekte ik voor de 2de reis over de 14de zondagsche afdeeling en des woensdags preekte ik over psalm 45:6, *'Uwe pijlen zijn scherp, volken zullen onder U vallen'*. Alle drie de reizen wederom onder aandoeningen en beroeringen van de overtuigden.

§19 Den 11. junij predikte ik uit Johannes 16:9, *'Van zonde omdat zij in mij niet gelooven'*. Des namiddags over de 15. zondag, vraag en antwoord 37. Des woensdags daaraanvolgende sprak ik over Johannes 1:12, *'Maar zoveele Hem aangenoomen hebben, die heeft Hij magt gegeven kinderen Gods te worden, naamelijk die in zijnen naame gelooven'*. In alle deeze diensten, zowel als in de maandagsche en dinsdagsche katechisaatsien waaren wederom veele beroeringen en ligchaamelijke trekkingen of folteringen en aandoeningen.

§20 Den 18. junij predikte ik des voormiddags uit Johannes 16:10, *'En van gerechtigheid, omdat Ik tot mijnen Vader heenenga, en gij zult Mij meer zien'*. In deezen dienst wierden twee menschen van Den Bommel, zijnde man en vrouw, geraakt. Des namiddags predikte ik te Wijngaarden uit handelingen 16:30 en 31. Daar was veel aandoening, doch meest onder het volk dat mij gevolgt was⁴.

§21 Den 25 dito predikte ik des voormiddags uit Johannes 16:11, *'En van oordeel, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is'*. Wederom onder veele aandoeningen. Men zegt dat er twee of drie op die tijd zijn geraakt⁵. Des namiddags preekte d[ominee] Bagelaar, predikant te Sluis in Vlaanderen uit Ezechiël 36:11⁶, eerste gedeelte, *'Zegt tot hen zo waaragtig als Ik leev, spreekt de Heere Heere, zo Ik lust hebbe in den dood des godloozen! maar daar in heb ik lust dat de godlooze zich bekeere van zijnen weg en leev'*, onder aandoening en beroering van verscheide menschen.

§22 Den 2. julij predikte ik des morgens uit Ezechiël 36:11, 2de gedeelte⁷, *'Bekeeret*

---

⁴ Ingevoegd: De vrouw is den 10. maart 1753 bij mij geweest en [bekent?] waarlijk te zijn doorgebrooken.

⁵ Is er dus een groot verschil tussen aandoeningen krijgen en geraakt worden?

⁶ Ds. Elikink vergist zich hier: het citaat komt uit Ezechiël 33:11

⁷ Idem

u, bekeeret u van uwe booze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israels? Daar was veel beweging onder deezen dienst in de kerk. Des namiddags preekte ik de voorbereiding tot des Heeren H. Avondmaal. Ik las den text voor uit 1 Korinthe 11:28 en 29⁸, zonder denzelven te verklaaren, spreekende over de noodzakelijkheid der voorbereiding, de reijze op het rigtsnoer naar het welke en de tijd wanneer zulks moet geschieden. Daar waaren wel eenige aandoeningen, doch merkelyk minder als des morgens.

§23 Den 9. julij was het bediening des H. Avondmaals. Ik predikte des voormiddags uit Hooglied 1:12, *'Terwijl de Koning aan zijne ronde tafel is, geeft mijnen nardus zijnen reuk'*, en des namiddags uit Sacharia 9:17, *'Want hoe groot zal zijn goed weezen en hoe groot zal zijn schoonheid weezen! Het kooren zal de jongelingen, en de most zal de jonkvrouwen spreekende maaken'*. Daar waaren beide de reizen wel aandoeningen, doch zo dat ik niet genoodzaakt wierdt op te houden.

§24 Den 16. dito predikte ik uit Hosea 14:10, *'Wie is wijs? die versta deze dingen; wie is verstandig? die bekenne ze; want des Heeren wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen, maar de overtreders zullen daarin vallen'*. Des namiddags predikte d[ominee] Blom, predikant te Sluis in Vlaanderen uit Johannes 6:63-70⁹. Daar waren zo des voor als des namiddags eenige bewegingen in de kerk, vooral des avonds in het school, wanneer dominee Blom hen aansprak¹⁰. Des dingsdagsavonds hadden wij er wederom eenige aan huis met welke dominee Bhoer, predikant te Gouda sprak, hetwelk zeer bedaard in zijn werk ging; die heer was zeer wel over hun voldaan.

§25 Den 23. dito predikte ik des voormiddags uit Johannes 3:36, eerste deel, *'Die in den zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven'*. Des namiddags over de 15. zondag, vraag en antwoord 38 en 39. Daar waaren wederom bewegingen en aandoeningen in de kerk. Een maisje wierdt zonderling beroerd des namiddags, en riep of kermende openlijk uit, hoorende dat het er zeer naauw zou toegaan in de goddelijke [...] ¹¹.

§26 Den 30. dito predikte ik des voormiddags uit Johannes 3:36, 2de lid, *'Maar die de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem'*. Des namiddags over de 16de zondagsche afdeeling. Daar waaren geen hooggaande bewegingen.

§27 Den 6. augustus predikte ik des morgens uit Handelingen 2:37, *'En als zij dit hoorden, wierden zij verslagen in het harte en zeiden tot Petrus en de andere apostelen, wat zullen wij doen, mannen broeders?'* De aandoeningen wierden in de toepassing zo hooggaande als zij in het kort niet geweest waaren, in zo verre dat ik er voor een poos moest uitscheiden. Des namiddags preekte ik over de 17e zondag. Toen ging het bedaarder.

---

⁸Over het onwaardig gebruiken van het H. Avondmaal

⁹Belangwekkend bijbelgedeelte in dit verband

¹⁰De school komt in de picture!

¹¹oordeel (zie antwoord 38)

§28 Den 13. dito predikte ik des morgens uit 1 Johannes 3:23, 1ste lid, *'En dit is zijn gebod, dat wij gelooven in den naam zijns zoons Jesu Xti'*, en des namiddags over de 18e zondagsche afdeeling. Daar waaren beide de reizen wel eenige beweegingen en aandoeningen, doch zo dat ik konde doorspreken.

§29 Den 20. dito predikte ik des morgens uit Sacharia 13:1, *'Te dien dage zal er een fontein geopend zijn voor het huis Davids en voor de inwoonderen te Jerusalem tegen de zonde en tegen de onreinigheid'*. Des namiddags predikte ik te Alblasterdam uit Matthéüs 11:25-26, *'In diezelve tijd antwoorde Jesus en zeide, Ik dank U Vader, Heere des Hemels en der aarde, dat gij deeze dingen voor den wijzen en verstandigen verborgen hebt en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard. Ja Vader, want alzo is geweest het welbehaagen voor U'*. De aandoeningen als boven.

Waarvoor dit werk te houden zij?

§1 Het werk van die aandoeningen welken we in deeze gewesten aanschouwen is niet aan te merken als een werk van menschen, dewijl het alle de vermogens van menschen te boven gaat, noch een uitwerksel van onstelde harsenen, omdat die beroerden woorden spreken van een gezond verstand. Ook zijn het geen dingen, die zij zich zelfs aandoen, dewijl niemand in staat is, om nu alleen van die stuipagtige trekkingen te melden, zich in zulk een staat te brengen en zich zo sterk te maaken, gelijk men die beroerden dan bevindt. 't Is noch minder te begrijpen als een werk van den duivel, omdat het regelregt tegens zijn belang aanloopt, zijnde zijne gevangenen in zijn strik gevangen te houden naar zijnen wil, want zo lang de sterk gewapende zijn hof bewaart, is alles wat hij heeft in vrede en daarom tragt hij ze gerust en stil te houden. Doch deeze menschen zijn ontwaakt, ongerust, begeeren den duivel niet meer te dienen en roepen om en tot den Heere Jesus.

§2 Ik begrijp het een bijzonder genadewerk van God te zijn. Een werk van God, zeg ik, omdat de menschen overtuigt worden van zonden, zich deswegens beklagen en uitroepen dat zij tegen zulk een goeddoende God gezondigd hebben, den Satan niet langer willen dienen enz. Doch het is Gods Geest, die de waereld overtuigt van zonde (Johannes 16:8) en omdat er reeds verscheide goede uitwerkingen van worden bespeurd, afkeer van uiterlijke verkeerdheeden en zonden, vloeken, zweeren, algemeene begeerte naar de genademiddelen en zich af te zonderen om tot God te bidden. Hiertoe kunnen we ook brengen een bijzonder geval van de jongeluiden, die voor de nieuwe baljuw geschooten hebbende, een geschenk van hem hadde ontfangen, hetwelk dan gewoonlijk van hun is verteerd in de herberg, doch nu voor ver het grootste gedeelte aan den armen is geschonken en eindelijk omdat dit werk door de waereld wordt tegengestaan, bespot en gelasterd volgens de gewoonte van den duivel, welke altijd het werk van God tragt tegen te staan en dat nadeel toe te brengen, doch ik noem het een bijzonder genadewerk Gods, deels omdat ze groot een menigte, ja een gansche landstreek zijn overtuigd geworden, deels omdat zich in sommigen zulke ongewoone verschijnsels openbaaren, te weeten schuddingen, stuipagtige trekkingen en luide uitroepingen zonderling tegen den duivel, tegen welke zij als lichaamlijk in die vlaagen zijnde schijnen te worstelen.